

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՄԱՅՐ ՏԱԺԱՐՈՒՄ՝
ՏԱՂԱՆԴԱՎՈՐ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ՊԱՐՈՒՅՐ ՍԵՎԱԿԻ
ՈՂԲԵՐԳԱԿԱՆ ՄԱՀՎԱՆ ՏԽՈՒՐ ԱՌԻԹՈՎ

Հունիսի 17-ին, իր ստեղծագործական ուժերի ծաղկման խոստումնալից շրջանում, ավտովթարի զոհ դարձավ տաղանդաշատ բանաստեղծ, ականավոր գրականագետ Պարույր Սևակը իր կնոջ՝ եղերաբախտ Նելլիի հետ:

Համազգային մեծ աղետի համեմատությունն ստացավ այս անակնկալ կորուստի մեծությունը.

«Ապրելու կեսն էլ պատվով մեռնելն է,
Ա՛խ, երանի թե ես այնպես մեռնեմ,
Որ դու... ինձ սգաս»:

Արդարև, սգացին ու լացին բոլորը, մեծն ու փոքրը, ուսանողն ու մտավորականը, բանվորն ու գյուղացին, պետական գործիչն ու գիտնականը, հայն ու քարեկամ օտարը...

Սգացին ու լացին Հայաստանի ծաղիկներն ու քարերն անգամ...

Սգաց ու լացավ հայոց երկինքը...

Որովհետև Պարույր Սևակը շռայլորեն ու առատաձեռն տվավ իր ժողովրդին ու հայրենիքին ինչ ուներ՝ իբրև խոսք, իբրև ապրում ու պատգամ.

«Ա՛խ, իմ, հայրենիք...»

Ես ոչի՛նչ, ոչի՛նչ քեզ տալ չեմ կարող...
Ինչ էլ տամ՝ կրկին տվածդ եմ տալիս»:

Եղերաբախտ բանաստեղծի տվածը բավական է՝ իր անունն անմահացնելու հա-

մար հայ մշակույթի և հայ դպրության պատմության մեջ:

Բայց նա իր անժամանակ մահով ի՛նչ անկրկնելի հոգևոր գանձեր ու հարստություններ տարավ իր հետ:

Պարույր Սևակը ժամանակին եկավ իր քնարով և լույսով մխիթարելու իր ժողովրդին ու գնաց անժամանակ:

Մի պահ ու հանկարծակի նա շողաց մեր գրական երկնակամարի վրա, լուսավորեց, շողաց, փոթորկվեց ու փոթորկեց ու գնաց անվերադարձ լուսավոր ու անմոռանալի հետք թողնելով իր ետին:

Պարույր Սևակը եկավ ժամանակին ու անժամանակ մեկնեց դեպի հավերժություն: Ծջմարիտ, վավերական բանաստեղծները մահ չունեն:

Հանճարն ու ճառագայթը չեն գերեզմանվի:

Մահը նրան է՛լ ավելի գեղեցկացրեց, դարձրեց ավելի սիրելի և պաշտելի:

Հայ ժողովրդի վիշտը ու հայ մշակույթի կրած մեծ կորուստը հարազատորեն ու հայրաքար բաժանեցին նաև Ամենայն Հայոց Հայրապետը ու Մայր Աթոռ սուրբ Էջմիածինը:

Հայոց Հայրապետը Իր խորը վիշտը ու հայրապետական ցավակցությունն էր հայտնում մեծանուն բանաստեղծի ողբերգական մահվան առիթով Հայաստանի սովետական գրողների միության ատաշին քարտուղար

Էդ. Թովիշյանին հղած հունիս 18 թվակիր ցարկակցական հեռագրով.

«Ծանրորեն վշտահար մասնակցում ենք մեր ժողովրդի և գրական մշակների սուգին Պարույր Սևակի ողբերգական մահվան դրժբախտ առիթով: Նրա մահով մեր ժամանակակից բանաստեղծությունը կորցնում է մի փառուն տաղանդ ու հայրենաշունչ ոգի: Պարույր Սևակի գործը կմնա անմահ ու կդառնա ներշնչարան և ուղեցույց մեր օրերի և գալիք սերունդների համար: Աղոթում ենք հանգուցյալ ազգային բանաստեղծի հոգու խաղաղության ու պայծառության համար»:

Հուլիսի 4-ին, կիրակի օրը, Վեհափառ Հայրապետի բարեհաճ կարգադրությամբ Մայր տաճարում կատարվում է հոգեհանգրստյան մասնավոր կարգ՝ ողբացյալ Պարույր Սևակի և նրա կնոջ՝ Նելլիի հիշատակին:

Հեռավոր հայրենական Սովետաշեն գյուղից, ուր գտնվում է գերեզմանը Պարույր Սևակի և իր կնոջ, առավոտ կանուխ Մայր Աթոռ էին ժամանել եղերաբախտ բանաստեղծի հայրը, մայրը, քույրը, ընտանիքի բարեկամներ, համագյուղացիներ և այլ հարազատներ:

Վեհաբանում Հայոց Հայրապետը ջերմ սիրով ընդունում է բանաստեղծի սգավոր ընտանիքի անդամներին և մխիթարության ջերմ ու հայրական խոսք ասում, Իր ցավակցությունը հայտնում և շեշտում, որ Պարույր Սևակի մահը ո՛չ միայն ընտանեկան մեծ կորուստ է, այլ . նաև համազգային՝ հայ մշակույթի և հայ դպրության համար, որովհետև Պարույր Սևակը իր ստեղծագործական ողջ կյանքով, ապրումներով ու տեսիլքներով պատկանում էր հայ ժողովրդին, մեր վերածնված մայր հայրենիքին և հայոց մշակույթին:

Ժամը 12-ին Պարույր Սևակի հարազատները առաջնորդվում են Մայր տաճար՝ ներկա լինելու ս. պատարագին և հոգեհանգրստյան արարողությանը:

Տաճարը, վանքի շրջափակը լիքն է բազմահազար հավատացյալներով և մեծաճումն բանաստեղծի անունը, գործը և հիշատակը հարգող մտավորականներով, ընկերներով:

Հավարտ ս. պատարագի Վեհափառ Հայրապետը առաջնորդվում է Ավագ սեղանի բեմը և, ոգեկոչելով անունն ու հիշատակը մեծաճումն բանաստեղծի, խոսում հետևյալ բուրիչ և բովանդակալից դամբանականը.

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ԽՈՍՔԸ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐՈՒՄ՝ ՊԱՐՈՒՅՐ ՍԵՎԱԿԻ ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՅԱՆ ԱՌԹԻՎ

«Յանուն Հօր և Որդույ և Հոգույն Սրբոյ. Ամէն»:

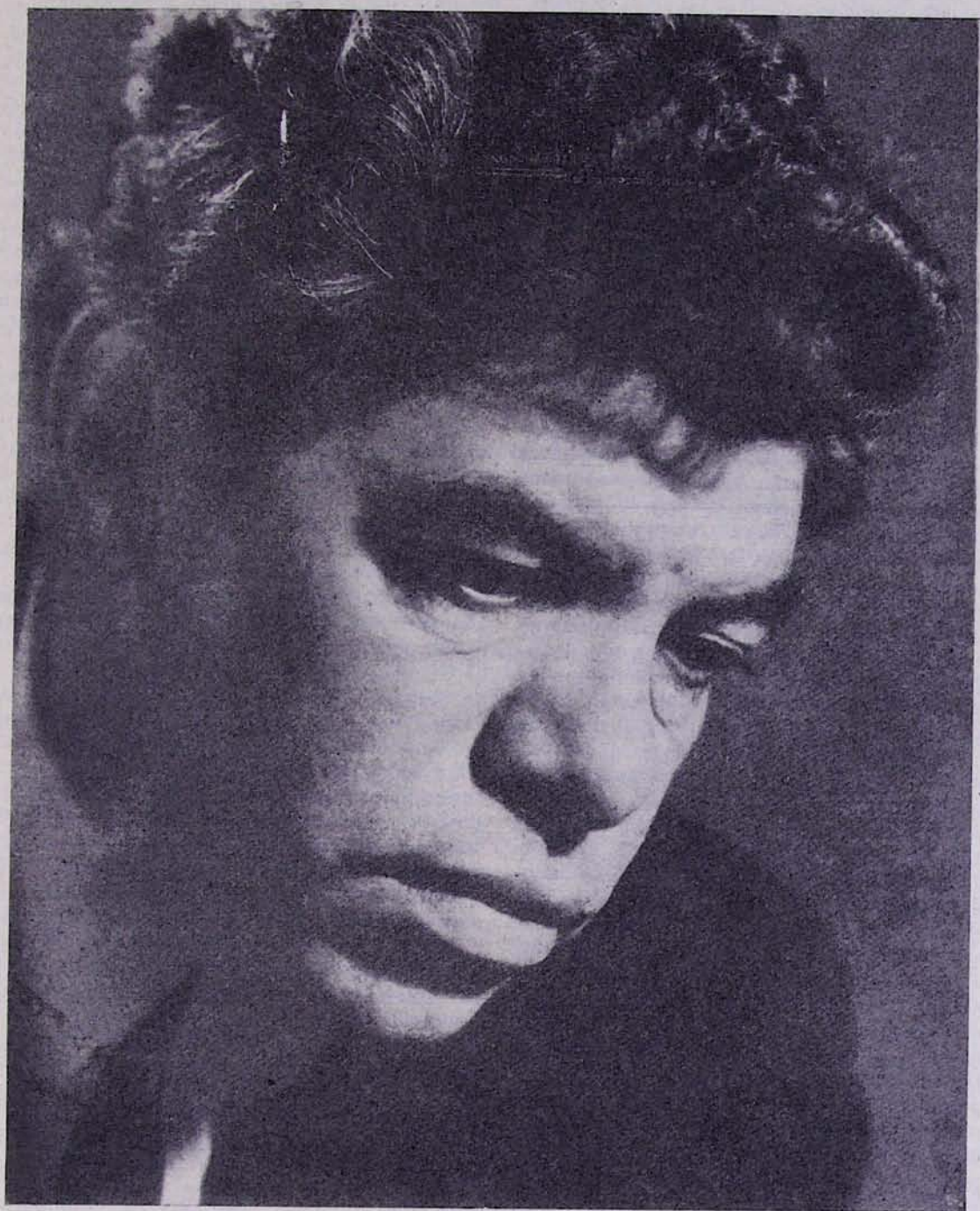
«Եւ ասաց Աստուած... Եղիցի լոյս և եղև լոյս...»:

Սիրելի սգակիր ժողովուրդ, Այս խոսքերով բացվում է ս. Գիրքը. «Եղիցի լոյս և եղև լոյս»: Այսպես է սկսվում աշխարհի ստեղծագործությունը: Լոյս և նյութ: Թողնենք փիլիսոփաներին և աստվածաբաններին լուծելու, թե որն է առաջնաին՝ լո՛ւյսը, թե նյութը: Մենք բավարարվենք հաստատելով ճշմարտությունը, թե աշխարհում, տիեզերքում կա և՛ նյութ, կա և՛ լոյս և՛ նրանց շարժումից ծնունդ առած՝ կյանք, հոգի և պատմություն:

Սիրելի հավատացյալ ժողովուրդ, կրոնական հասկացողությամբ նաև մարդու կյանքը, ամեն մի անհատ մարդու կյանքը սկիզբ է առնում մի «եղիցի լոյսով»: Ամեն մարդ կոչված է մի լոյս լինելու այս նյութական աշխարհի մեջ, ամեն մարդ ինքը՝ իր հոգեկան-իմացական կյանքով հանդիսանում է մի ամբողջ և յուրահատուկ աշխարհ: Հին եբրայական մի սուրբ Գրքի մեջ ասված է. «Եթե սպանես մի մարդու, խորտակած կլինես մի ամբողջ աշխարհ»: Այս ճշմարտությունը բացահայտվում է մանավանդ բացառիկ անհատականությունների ծնունդով:

Մեզ համար առեղծվածային, անհասկանալի օրենքներով, Աստված յուր շնորհները առատապես բաշխում է ընտրյալներին: Այսպես է, որ ծնունդ են առնում բոլոր ժողովուրդների կյանքում, բոլոր ժողովուրդների պատմության մեծերը, տաղանդները, հանճարները, ստեղծագործողները, կյանքի պատկերը հեղափոխողները, նոր ճշմարտություններ, նոր գեղեցկություններ, նոր ներդաշնակություններ հորինողները:

Այս արևի տակ ապրող ժողովուրդների շարքում նաև մեր ազգը, հայոց հիմնավորց ազգը, անբաժան չի մնացել այս մեծ, կենարար, աստվածային շնորհաբաշխումից: Մեր ազգը ի սկզբանե ծնունդ է տվել մեծ անձնավորությունների, որոնք իրենց կյանքով ու իրենց գործով անմահացել են: Նրանց ժառանգությունը մեզ համար այսօր և՛ փառք է, և՛ պատիվ, և՛ հպարտություն արդար, և՛ ստեղծարար նոր սխրանքների աղբյուր ու ճանապարհ: Մեր ժողովուրդը, որ կես դար առաջ կանգնած էր մահվան ան-



դունդի առաջ և թվում էր, թե այլևս վերջն է հալոց հրաշալի պայմանների մեջ, բայց մանավանդ հերոսական ճիգերով, արյուն և արցունքով, նա փոխեց իր սև ճակատագիրը, իր հայացքը դարձրեց դեպի

կյանք, դեպի վերածնունդ, դեպի վերաշինություն, դեպի նոր ստեղծագործություններ, դեպի նոր ապագա: Ահա այդպիսի պայմանների մեջ, սրանից կես դար առաջ Հայաստանի վերածնունդով, ծնավ, հայ շի-

ճակարհի համեստ հարկի տակ, Պարույր Սևակը:

Պարույր Սևակի ծնունդը՝ մեր կյանքի, մեր մշակույթի, մեր ներկայի ու մեր ապագայի համար եղավ ճշմարտապես մի պայծառ «եղիցի լույս»: Նա իր ողջ կյանքով ու ստեղծագործությամբ դարձավ շողացող մի լույս մեր կյանքում: Ահա այսպես ճշմարտվեց, թե «լույս եղև» մեր կյանքում մի անգամ ևս:

Միրելի հավատացյալներ, մենք բոլորս տակավին ծանր զգացմունքների ներքև ենք գտնվում, Պարույր Սևակի գերեզմանի առաջ, որովհետև մեզանից ոչ ոք, ոչ ոք չէր սպասում այսպիսի վաղաժամ և ողբերգական մահ: Նա համայն հայ ժողովրդի սիրելին էր և պաշտելին, տակավին երկար տարիներից ի վեր: Նա իբրև գիտնական, իբրև Հայաստանի քաղաքացի, իբրև հայրենասեր, բայց մանավանդ իբրև ստեղծագործող բանաստեղծ եղավ շատ քչերից մեկը, պայծառ մի աստղ նոր ծագած, հայոց նոր կյանքի երկնակամարի վրա, ուրիշ աստղերի կողքին: Նա պայծառ իմացականություն էր՝ ի ճշգրիտ և ճշմարիտ գիտելիքներով, ծանոթություններով և հետաքրքրություններով լայն հորիզոնով, բառին ամբողջական իմաստովը մտավորական և գիտնական: Նա մի բարի սիրտ էր, գեղեցկորեն բարի՝ զարդարված բազում առաքինություններով, մի բարոյական նկարագիր, վճիռ ու վճռական: Բայց մանավանդ նա մեծ բանաստեղծ էր, երկրպագու գեղեցկի և հորինող գեղեցկությունների, ներդաշնակվորումների: Կարծում ենք, թե ճիշտ բնորոշած կլինենք նրա անձնավորությունը, եթե ասենք, թե նա խոսացնում էր իր մեջ, իր հոգու մեջ դասական իդեալը, ճշմարտի, բարու և գեղեցկի, ներդաշնակ մի ամբողջական համադրության մեջ՝ լուսավորված նաև անասնման, ջերմ հայրենասիրությամբ: Պարույր Սևակը հայ ժողովրդի սրտում իր տեղը գրավեց վերջնականապես, և մեզ համար նա մահացած չէ: Ինչպե՞ս կարելի է Պարույր Սևակի գերեզմանի առաջ չհավատալ հոգու անմահությանը: Այն օրը, Մենք հիշում ենք, երբ մեր ամբողջ ժողովուրդը ի Հայաստան, մեր հայրենի պետության ամենաբարձր դեկավարների առաջնորդությամբ, թափոք կազմած, Պարույր Սևակի մարմինը տանում էին դեպի իր հայրենի գյուղը թաղելու, Մենք զգացինք, թե այդ թափոքը մահվան թափոք չէր, այլ ճշմարիտ մի հարություն թափոք: Մենք հողին հանձնեցինք նրա մարմինը լույս, բայց նրա հոգին առավել կենդանությամբ, առավել պայծառությամբ կա մեր մեջ, և կմնա հավիտյան, հայ ժողովրդի հիշողության մեջ,

այսօր, վաղը և միշտ և բոլոր ժամանակներում:

Պարույր Սևակն այնպիսիներից եղավ, որ պիտի ապրի այնքան ժամանակ, ինչքան ժամանակ պիտի ապրի հայ ժողովուրդը, իսկ հայ ժողովուրդը անմահ ժողովուրդներից մեկն է աշխարհի վրա:

Թաղման օրը, Մենք նույնպես հիշում ենք, իր գյուղի մոտ համախմբվել էին Արարատի շրջանի աշակերտները, որոնք կրում էին մի մեծ պաստառ, որի վրա գրված կար. «Մի՞թե այլևս պիտի լռի Չանգակատունը Անլուելի»: Այս ողբը անշուշտ հարազատ արտահայտությունն էր հայ ժողովրդի, սրտի մորմոքն էր ողջ հայության: Սակայն Մենք մտածում ենք, թե այդ տողերի անձանդոթ հեղինակը, մենք բոլորս և բոլոր հայերը, որ ի Հայաստան և որ ի սփյուռս աշխարհի, հավատում ենք հաստատապես, թե ո՛չ, «Չանգակատունը Անլուելի» երբե՛ք չի լռելու այլևս: Նա միշտ պիտի հնչի և գուցե ավելի հզոր, ավելի հզոր վաղը, քան այսօր: Նախ որովհետև Պարույր Սևակ ճշմարիտ, մեծատաղանդ ստեղծագործող էր, և նրա գործը անմահ է անկասկած: Գալիք ժամանակներում, նոր սերունդները առավել պիտի գնահատեն նրան, իբրև մեր ստեղծագործող մեծամեծներից մեկի: Բայց նաև մի ուրիշ պարագա, մի ուրիշ հազնամանք պետք է ընդգծենք. «Չանգակատունը Անլուելի» երբեք չի լռելու, որովհետև «Անլուելի Չանգակատուն»-ը լույս Պարույր Սևակի անձի կամ ստեղծագործող անձնավորության սեփականությունը չէր, այլ եղավ համայն հայ ժողովրդի հոգու ամենավավերական, ուժգին արտահայտությունը: Եվ ավելին տակավին, Պարույր Սևակի «Անլուելի Չանգակատուն»-ը բարձրացավ այն պատվանդանի վրա, որ բնորոշում է մեր վերջին հիսուն և ավելի տարիների կյանքը, Հայաստանի և հայ ժողովրդի վերածնված կյանքը: Մենք այստեղ «Անլուելի Չանգակատուն» ասելով չենք հասկանում միայն այդ անունը կրող նրա մեկ գիրքը, այլ նրա ողջ ստեղծագործությունը և այն երկերը, որոնք տակավին անտիպ են և որոնք լույս պետք է տեսնեն, որով պիտի ամբողջանա և հոյակապ մի ամբողջության պիտի վերածվի Պարույր Սևակի ստեղծագործությունը: Ահա այդ ամբողջը ի մի առած, Մենք նկատում ենք «Անլուելի մի Չանգակատուն», որ ուրիշ կլինի ասել, թե բարձրացավ վերջին հիսուն և ավելի տարիների հայ վերածննդի պատվանդանի վրա: Այդ «Անլուելի Չանգակատունը» հնչելի սկսեց հենց Սարդարապատի զանգակներով, Հայաստանի վերածննդով, հիսուն և ավելի տարիների ընթացքում կատարված աշխա-

տանքով, պաշարով, ստեղծագործություններով: Այդ պատվանդանի կառուցմանը մասնակցեցին բոլոր հայերը՝ շինականներից, բանվորներից սկսյալ մինչև մեր գիտնականները, մեր մտավորականները, մեր դաստիարակները, մեր պետական գործիչները և մինչև հանճարը Եղիշե Չարենցի: Ահա այդ բոլորը հանդիսացավ այն հիմքը ամուր, որի վերև կոթողվեց Պարույր Սևակի «Անլուելի Չանգակատուն»-ը: Այսպիսով առավել իմաստավորվում է ու արժևորվում Պարույր Սևակի անմահ գործը՝ իբրև համադրությունը և պայծառ բյուրեղացումը հայ ժողովրդի վերջին հիսուն և ավելի տարիների կյանքի, պաշարի, ստեղծագործությունների, հույսերի և տեսիլքների: Ահա թե ինչու, հետևաբար, «Անլուելի Չանգակատուն»-ը պիտի հնչի և՛ այսօր, և՛ վաղը, և՛ հավիտյան՝ ի փառս հայ ժողովրդի, ի փառս հայ հայրենիքի, ի փառս հայ բանաստեղծության, բայց մանավանդ՝ ի փառս Պարույր Սևակի հանճարի:

Փառք և լույս և սեր և պաշտամունք մեծ բանաստեղծի անթառամ հիշատակին:

Քահանայք և ժողովուրդք, հավաքված ենք այս պահին, որպեսզի աղոթենք Պարույր Սևակի և նրա ողբացյալ կողակցի՝ Նելլիի հոգիների խաղաղության համար:

Մեզանից ամեն մեկը խորապես վշտացած է, նույնիսկ վհատվելու աստիճան: Սակայն պետք է մխիթարվենք այն մտքով, թե Պարույր Սևակը կա՛ և կմնա՛ կենդանի մեր և մեր գալիք սերունդների գիտակցության մեջ: Մենք այս սզո հանդիսավոր առիթով Մեր խորագրաց ցավակցությունն ենք հայտնում նրա բոլոր հարազատներին, նրա անմխիթար հայրիկին և մայրիկին, նրա տիկնոջ՝ Նելլիի հարազատներին, բոլոր նրանց, ովքեր Պարույր Սևակին զնահատեցին ու սիրեցին մաքուր, անարատ սիրով: Մեր վշտակցությունն ենք ներկայացնում նաև իր գրչի եղբայրներին՝ հայ բանաս-

տեղծներին, գրագետներին և գիտնականներին, որոնք անփոխարինելի մեծ կորուստ կրեցին նրա մահով:

Եվ արդ, աղոթենք նաև, որ Տերը անփորձ և անվտանգ և անասան պահի մեր ժողովուրդը և արժանի անի նրան Պարույր Սևակի հիշատակի սուրբ պահպանմանը՝ արժանի անի նրան՝ որ իր ծոցից նաև հետ այսու ծնվեն նոր աստղեր, լինեն նոր «եղիցի լոյսեր» հայ կյանքում և ապագա մեր պատմության ճանապարհին:

«Ռեդիո եղիցին աղոթք մեր, որպէս խունկ առաջի Քո, Տէր»: Ամեն:

Այնուհետև Վեհափառ Հայրապետը նախագահում է հոգեհանգստյան արարողությանը՝ շրջապատված Մայր Աթոռի միաբանությամբ և ուխտավորաբար Մայր Աթոռում գտնվող հոգևորականներով:

Ս. պատարագին և հոգեհանգստյան արարողությանը ներկա էին նաև ուխտավորաբար Մայր Աթոռում գտնվող Լիբանանահայ կրոնասեր տիկնանց համախմբումի անդամներ, ինչպես նաև այլ ուխտավորներ Հունաստանից, Եգիպտոսից, Ֆրանսիայից և Ամերիկայից:

Մայր տաճարի կամարների տակ հնչում է հոգեգմալ «Յոր ժամ»-ը՝ հոգեհանգստյան սրանչելի տաղը, որը մեծ ապրումով և շնորհալիորեն կատարում է Մայր տաճարի երգեցիկ խմբի մենակատար Լուսինե Չարյանը:

Ապա երգեցիկ խումբը խորը հուզումով կատարում է «Գթա, Տէր» և Ալ. Հարությունյանի «Ռեքվիեմ»-ը:

Ողբացյալ Պարույր Սևակի և նրա կնոջ՝ Նելլիի հիշատակին նվիրված հոգեհանգրստյան արարողությունն ավարտվում է «Ի վերինն Երուսաղէմ» շարականով և Տերունական աղոթքով:

Թող Տերը լուսավորի հանգուցյալների հոգիները և արժանացնի իր անթառամ փառքին:

